

Sosiokulttuurinen innostaminen 2000-luvun Suomessa¹

Leena Kurki

Motto:

.. Zeus lähetti jälleen kerran poikansa sanansaattajaksi... Hermes Argeifontes totteli vastustelematta ja sitoi jalkojensa alle soreat sannikkaat, kultaiset taivaan kengät, jotka kantavat hänet tuulen nopeudella yli veden ja rannattoman maan. Hän laskeutui ilmasta Pereiaa kohti ja syöksyi meren pintaan ja liiti aaltojen yllä kuin lokki, joka kaloja pyytäessään kastelee paksut siipisulkansa mahon meren levottomissa laineissa... (Homeros:Odysseia. Suom. Pentti Saarikoski)

Innostaminen syntyy. Jumaltaruston Hermes, Zeuksen monitaitoinen poika, on vanhin tunnettu sosiokulttuurinen innostaja. Silti yllä oleva lainaus Homeroksen Odysseiasta ei ehkä riittävästi selvitä kuulijoille, mitä *sosiokulttuurinen innostaminen (animation*

¹**Esitelmä** Setlementtiliiton 80-vuotisjuhlaseminaarissa Helsingissä 05.11.1998.

socioculturelle, animación sociocultural) oikein on. Käsitteen määrittely ei ole helppoa: kuva on monisärmäinen. Siksi suomalaisen innostamisen pohdintojen pohjaksi tarvittaneen aluksi luonnehdintaa alan sisällöistä maailmalla.

Esitänkin heti aluksi yhden innostamisen määritelmän ikään kuin yhteenvedoksi dr. *Ezequiel Ander-Egg*'in tässä seminaarissa juuri edellä pitämästä luennosta.

Innostaminen on kasvatuksellinen toimintamuoto yhteiskunnan parantamiseksi. Se on asenne, joka sisältää sekä ammatillisen kutsumuksen että sitoutumisen. Innostaminen on arkipäivän sosiaalisen toiminnan, sen tiedostamisen ja muutoksen väline. Sen tavoitteena on ihmisten oman osallistumisen avulla luoda kasvattava, solidaarisuuden arvot tiedostava yhteiskunta. Erityinen huomio kiinnitetään ihmisen kokonaiskehitykseen. Innostaminen on väline taistelussa taloudellista ja kulttuurista syrjäytyneisyyttä vastaan kohti vapauttavaa ja aitoa kulttuuria. Sitä voidaan soveltaa kaikilla elämän aloilla ja se liittyy yhteen kaikki yksilön kehittymiseen liittyvät tekijät. Sen keskeisiä käsitteitä ovat yhteisöllisyys, osallistuminen, herkistyminen, dialogi, luovuus ja toimintaan sitoutuminen.

Innostamisen moninaisissa määrittelyissä lähdetään usein käsitteen etymologiasta. Innostaminen (*animation, animación*) tulee latinankielisestä sanasta *anima* eli elämä/elähdyttäminen. Etymologisesti innostaminen on elämän ja hengen antamista, toimintaan motivoitumista, suhteeseen asettumista, yhteiskunnan puolesta toimimista.

Innostamisen määritelmien ydintä on, että innostaminen on muoto, joka elähdyttää ihmisten herkistymisen ja itsetoteutuksen prosessia. Se herättää ihmisten tietoisuutta ja saa heidät liikkeelle. Innostaminen suuntautuu sosiaalisen kommunikaation edistämiseen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen lisäämiseen ja dialogisen subjekti – subjekti-suhteen kehittämiseen. Innostamisen avulla pyritään

luomaan sosiaalisen transformaation – muutoksen – mahdollistavia tilanteita eli pyritään parantamaan ihmisten elämän laatua. Samalla innostamisen keskeisiä tavoitteita on, että ihmiset tulevat tietoisiksi historiallisesta roolistaan yhteisössään, yhteiskunnassaan ja maailmassa. Innostaminen on kaikkien niiden toimenpiteiden yhdistelmä, jotka on suunnattu luomaan sellaisia osallistumisen prosesseja, joiden tavoitteena on ihmisten kasvaminen aktiivisiksi toimijoiksi sekä omassa että yhteisöjensä, yhteiskuntiansa, kehityksessä.

Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnalla on nähty kaksi pää tavoitetta, jotka on syytä ottaa huomioon kun innostamista aletaan pohtia toisaalta vapaaehtoistyönä ja toisaalta ammatillisena toimintana Suomessa (Merino 1997). Toisaalta sen avulla herätetään henkiin elämää siellä, missä sitä ei ole, luodaan liikettä, huolestuneisuutta, levottomuutta ja tuetaan aloitteellisuutta, asioiden täytäntöönpanoa, itsenäistä toimintaa, vastuuntuntoa jne. Tämä on nimenomaan ammatillisen innostajan – vaikea – tehtävä. Toinen tavoite on tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka jo ovat olemassa, vaikka ne olisivatkin heikot ja tiedostamattomat. Motivoidaan, herätetään, vahvistetaan ja koordinoidaan yksilöiden ja ryhmien kykyjä ja voimia sekä heidän osallistumistaan sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. Viimeksi mainittu tavoite voi olla enemmän myös vapaaehtoistyöntekijän aluetta, vaikka toisaalta molemmat tendenssit näkyvät kaikessa innostamisen toiminnassa.

Innostaminen on syntynyt sekä käsitteenä että toimintana Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen. Nähtiin välttämättömäksi elvyttää ne demokraattiset arvot, jotka olivat kadonneet natsimiehityksen masennukseen. Innostaminen löydettiin elvyttämisen tekniikaksi

éducation populaire liikkeen kautta: varsinaisena ammattina innostaminen syntyi 1960-luvulla vapaaehtoistyön pohjalta. Unesco otti käsitteen omakseen 1960-luvulla ja sitä kautta innostaminen alkoi voimakkaasti levitä eri puolille Eurooppaa, varsin vahvasti 1980-luvulta lähtien. Anglosaksisella kielialueella ei innostamisesta ko. nimellä puhuta, mutta esimerkiksi tiettyjä brittiläisiä yhteisönkehittämiskeskusteluja (*community development*) voidaan tarkastella innostamisen kehyksessä. Saksassa innostamisen tyyppistä toimintaa on paljon sosiaalipedagogisen toiminnan piirissä.

Alusta lähtien innostamisella oli myös Ranskassa monia määritelmiä, mutta kysymys on silti aina ollut **pedagogisesta** tiedostamisen, osallistumisen ja sosiaalisen luovuuden liikkeestä. Vuoden 1968 toukokuun tapahtumat vaikuttivat sittemmin voimakkaasti innostamisen uuden, emansipaatioon, vapautukseen, suuntautuvan kuvan muotoutumiseen.

Innostaminen levisi myöhemmin myös Latinalaisessa Amerikassa, sielläkin *educación popular* liikkeen kautta, joka latinalaisessa muodossaan on alusta alkaen ollut paljon radikaalimpi ja vallankumouksellisempi liike kuin ranskalainen kaimansa. Paulo Freiren vapautuksen kasvatustieteellä (*educación liberadora*) on ollut vahva vaikutus innostamisen suuntaukseen, joka tähtää emansipaatioon eli ihmisen vapautumiseen tukahduttavista rakenteista.

Sinänsä innostamisen selvää syntyhetkeä on mahdoton määritellä. Sitä on ollut "aina". Jotkut pitävät Platonia ensimmäisenä innostajana ja innostajia ovat olleet myös kreikkalaiset ja roomalaiset poliittiset agitaattorit. Keskiajan trubaduurit innostivat lauluillaan ristiretkille, samoin teatteriseurueiden merkitys on ollut tärkeä kautta innostamisen historian.

Alan historiaa on tosin vaikea kirjoittaa, koska innostamisesta käytetty terminologia on varsin hajanaista – vaikka *kulttuuri, yhteiskunta (yhteisö) ja vapaa-aika* ovatkin aina toiminnan avainkäsitteinä. On myös vaikea löytää objektiivista analyysimenetelmää innostamisen historian hahmottelemiseksi. Tieteellinen keskustelu sekä käsitteen että toiminnan ympärillä on nuorta: teoreettisia orientaatioita on useita ja toimijoiden omat ideologiset sitoumukset ovat varsin vaihtelevat. Lisäksi innostamisella ymmärretään kovin monenlaisia sosiaalisia käytäntöjä. Oleellinen ongelma onkin se, että lähes mikä tahansa toiminta käsitetään helposti innostamiseksi, ja ilman teoreettis-käytännöllistä reflektiota käsite laajenee helposti jonkinlaiseksi *pankäsitteeksi* (Ander-Eggiä mukaillen), joka kattaa kokonaisen kirjon erilaisia käytäntöjä spontaanista puuhastelusta pohdittuun, refleктоituun ja päämäärätietoiseen toimintaan (Merino 1997).

Onko Suomessa innostamisen historiaa? Varmasti on, vaikka ko. nimeä ei ole käytettykään. Setlementtityö on selkeä esimerkki: herätetään henkiin ”elämää siellä, missä sitä ei ole” – niin kuin setlementtiliikkeen historiassa vahvasti sanotaan. Muitakin esimerkkejä on toki vaikka kuinka paljon, vahvasti muun muassa nuorisoseura-aate. Tarvittaisiinkin tutkimustyötä siitä, mikä on suomalaisen innostamisen historia. Mikä on ollut suomalaisen innostamisen ydintä, entä sen eettinen ponnistus pohja? Miten perinteet näyttäytyvät tänään ja miten ne ovat liitettävissä moderniin sosiokulttuuriseen keskusteluun ja suomalaisen yhteiskunnan ongelmakenttään. Ei nimittäin voida olettaa, että innostamiselta näyttävät perinteiset toiminnot olisivat sitä ilman muuta, vaikka toimintojen otsikot olisivatkin ensi näkemältä alaan sopivia. Ei edes setlementtityö ole itsestään selvästi innostamista. Arviointia tarvitaan ja olemmekin raha-automaattiyhdistyksen tuella lähteneet kolmen yliopiston

yhteishankkeena kehittämään ja arvioimaan tämän päivän suomalaista settlementtityötä juuri ko. yhteisöllisestä innostamisen perspektiivistä. Toisaalta myös modernin vapaaehtoistyön, nuorisotyön, huumetyön jne. kentiltä löytyy innostamiseen varmasti aivan uusia suomalaisia sisältöjä.

Oleellista kuitenkin on, että innostaminen syntyy – on aina syntynyt – yhteiskuntien kriiseistä. Myös suomalaisella yhteiskunnalla on nyt monia ongelmia. Aikaisemmin vallinneet arvot ja periaatteet kyseenalaistetaan. Erilaiset rakenteelliset ongelmat näyttäytyvät mm. työttömyytenä, huumeiden käyttönä, rikollisuutena ja ihmisten muutoin ilmentämänä epävarmuutena. Lisäksi ihmisillä on elämässään monenlaisia yhteiselon vaikeuksia, ja perheet ovat tukea vailla.

Innostaminen syntyy siis aina yhteiskuntien omasta sisäisestä vaateesta. Se on syntynyt länsimaisen sivilisaation kriisistä, muutoksen kriisistä, joka ulottuu kaikille yhteiskunnallisen elämän alueille. Yhteiskuntatieteilijät korostavat ihmisen arkipäivän valintojen merkitystä ratkaisuna ko. kriisiin. Nähdään, että arkipäivän toiminnalla on maailmanlaajuiset seuraamukset. Ihmisten keskinäisten suhteiden alueella on avautuminen toiselle yhteiskunnallisen solidaarisuuden ehto ja laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla ”ystävyyden käden” tarjoaminen on osa uutta, välttämätöntä globaalia eettistä työjärjestystä – kaikki innostamisen keskeistä sisältöä.

Muutoksen kriisiin liittyy siten innostamisen kannalta myönteisiä tekijöitä. On syntynyt kokonainen kirjo kasvatuksellisia ilmiöitä, jotka ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen sosiokulttuurisen innostamisen syntyyn ja kehitykseen. On havaittu se epätasapaino, joka usein vallitsee kasvatuksellisten – ja koulutuksellisten – järjestelmien ja ympäröivän todellisuuden välillä. Tähän ongelmaan on pyritty vastaamaan esimerkiksi luomalla erilaisia kasvatuksellisia ja koulutuksellisia vaihtoehtoja, ja suomalaisen

yhteiskunnan kriisi avasi väylän mm. sosiaalipedagogiikalle tulla yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. On myös syntynyt uudenlaista kasvatusta, puhutaan jatkuvasta ja elinikäisestä kasvatuksesta ja koulutuksesta, ja toisaalta korostuvat kansojen omasta perinteestä nousevat kasvatukselliset sisällöt. Sosio-kulttuurinen innostaminen onkin syntynyt näiden rinnalle, usein niitä hyvin lähelle, jopa niihin sekoittuen.

Myös ihmisten vapaa-ajan lisääntyminen on osaltaan vaikuttanut innostamisen syntymiseen. Vapaa-ajan kulttuuri tarjoaa rentoutusaktiiviteetteja, mutta samalla vapaa-aika on saanut kasvatuksellisia ulottuvuuksia. Yhä lisääntyvä vapaa-aika suo mahdollisuuden siihen, että ihminen voi ilmaista itseään sellaisena kuin hän todella on. Siksi vaaditaan jatkuvaa kasvatusta ja koulutusta. Kyseinen vaatimus on jopa nähtävissä yhdeksi nyky-yhteiskunnan perusvaatimukseksi.

Innostamisen pohdintaa tarvitaan. Innostamisen ajankohtaisuudella ja monimuotoisuudella on omat vaaransa. Jo nyt on eri puolilla maailmaa nähtävissä selvästi, että innostamisen käytäntöjä syntyy ja kuolee runsaasti. Eloönjäämisen ehtona on ollut, että innostaminen nähdään tietoisena toimintana, jonka yhteydessä pohditaan perusteellisesti, mitä kaikkea innostamisen käytäntö – *praksis* – on. Innostamisessa on nimittäin aina löydettävissä kolme vahvaa rakenneosaa: filosofis-ideologiset juuret, niistä kasvava metodologis-strateginen kehys ja lopulta monia erilaisia käytännön menetelmiä hyödyntävä innostamisen toiminta. – Palaan tähän vielä esitykseni loppujulistuksen muodossa.

Toisaalta suomalaisessa kulttuuritoiminnassa ollaan jo yleisemminkin innostamisen globaaleilla linjoilla. Esimerkiksi kulttuurin ja luovuuden erityisprojekti Keppi syntyi eduskunnan sivistysvaliokunnan aloitteesta. Valiokunta antoi v. 1993 mietinnön,

jossa määriteltiin uudenlaisen kulttuurin suurprojektin tarve. Kulttuuri ymmärrettiin laajasti: luovuus, tieteet, taiteet ja henkiset voimavarat. Kyseinen mietintö on selkeässä yhteydessä eurooppalaiseen keskusteluun ja mm. Unescon ja Euroopan neuvoston linjauksiin. Keppi-projektissa kulttuuri ymmärretään elämäntapana, miten ihminen elää ja suuntautuu maailmaansa.

Myös suomalaisessa aikuiskasvatuksessa nostetaan esiin samantyyppisiä kysymyksiä. Korostetaan yhä vahvemmin elämänikäistä, ihmisten arkipäivän ympäristöissä – töissä, kotona ja vapaa-aikana – muodollisen koulutuksen ulkopuolella tapahtuvaa oppimista, jota meillä ei ole aikaisemmin juurikaan arvostettu. Kyseisessä aikuiskasvatuksen uusia keskusteluja etsivässä orientaatioissa on selvä sosiaalipedagoginen painotus, ja se avaa innostamiselle suuret mahdollisuudet myös aikuiskasvatuksen uutena metodologisena strategiana. Sosiokulttuurinen innostaminen ja jatkuva kasvatusta ovatkin ”saman kolikon kaksi puolta”. Ollakseen tehokasta elinikäinen, jatkuva kasvatusta tarvitseekin avukseen innostamisen politiikkaa (Ander-Egg 1997).

Innostamisen ydin muodostuu muutamista innostamisen toiminnalle luonteenomaisista piirteistä (ks. Merino 1997). Ehkä niiden lyhytkin luonnehdinta auttaa osaltaan jokaista kuulijaa pohtimaan suhdettaan omaan innostamisen työhönsä.

On nimittäin tärkeää, että jokainen innostaja rakentaa sellaisen käsitteellisen synteetin innostamisen aatteesta ja toiminnasta, joka inspiroi juuri häntä ja ohjaa hänen toimintaansa ja suunnittelun ja arvioinnin prosessejaan. Tämä synteesi ei kuitenkaan voi perustua esimerkiksi pelkkään vapaaehtoistyön ihanteeseen tai erillisten mielihyvien kokoelmaan, vaan sen pitäisi olla selkeästi perusteltu ja reflektoitu (pohdiskelevasti havainnoitu) suhteessa innostamisen koko kehukseen ja metodologiaan.

Innostamisen toimintaa luonnehtivat siis seuraavat kahdeksan piirrettä:

1. Innostaminen on sellaista sosiaalista toimintaa, joka pyrkii sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseen ja sosiaalisen muutoksen luomiseen ja vahvistamiseen.

Oleellista on ymmärtää, että ihminen itse on ensisijainen toimija kyseisen sosiaalisen dynamismin ja muutoksen aikaansaamisessa. Samalla on syytä muistaa, että maailmaa ei ole rakennettu eikä rakenneta päivässä. Toisin sanoen innostamisen toiminnassa, vaikka pää olisi pilvissä, on jalkojen syytä olla tiukasti maassa. On ymmärrettävä realistisesti, että innostamisella ei suinkaan ratkaista maailman ongelmia. Omassa arkipäivässään yksilö itse on kuitenkin avaintoimija ja siten hän on myös se, joka saa aikaan kulttuurista ja sosiaalista liikettä.

2. Innostaminen on sellaista kasvatusta, joka juurtuu aktiiviseen ja osallistavaan pedagogiikkaan sekä siitä nousevaan metodologiaan.

Sosiokulttuurinen innostaminen on sellainen sosiaalisen elämän alue, jolla toimijoilla on tavoitteenaan aivan tietynlainen asenteiden ja ihmisten välisten suhteiden muutos. Toiminta perustuu ei-ohjaaviin ja aktiivisiin pedagogisiin menetelmiin. Hierarkkiset ihmisten väliset suhteet murretaan ja vahvistetaan sellaisia autonomisia ja vapaita suhteita, jotka antavat ihmisille mahdollisuuden valita vapaammin toimintojaan ja elämänsä suuntaa.

Innostaminen on yhteisöllistä toimintaa, se on kasvatusta, mutta ei opetusta, tietojen välittämistä. Sosiokulttuurisen innostamisen avain on herättää ja motivoida yksilöissä ja ryhmissä halua ”kasvattaa” itse itseään.

3. Innostamisen kulttuuriset tavoitteet ovat kulttuurinen demokratisaatio ja kulttuurinen demokratia.

Sosiokulttuurisella innostamisella on tehtäviä niin kulttuurisen demokratisaation kuin kulttuurisen demokratiainkin alalla. Kulttuurinen demokratia ja sosiokulttuurinen innostaminen ovat erottamattomat käsitteet. Kyse on ihmisten omasta osallistumisesta, jonka katalysaattorina innostaja on. Kulttuurinen toiminta ymmärretään ensisijaisesti välineenä parantaa inhimillisiä olosuhteita, ihmisten arkipäivää.

Kulttuuri on siten innostamisen keskeisiä käsitteitä. Tässä ei ko. käsitteen määrittelyihin ole kuitenkaan mahdollista sukeltaa. Oleellista on kuitenkin, että kulttuurisessa demokratiassa kulttuuri ymmärretään myös – ja nimenomaan – ihmisten omana osallistumisena arkipäivänsä luovaan rakentamiseen. Kulttuurisessa demokratisaatioissa puolestaan tavoitellaan lähinnä vain sitä, että mahdollisimman suuri osa kansasta pääsisi nauttimaan kulttuurin tuotteista. Toki kulttuurinen demokratisaatio on osa kulttuurista demokratiaa.

4. Innostaminen luo ja vahvistaa sekä autonomisten sosiaalisten ryhmien että toimivien ryhmäprosessien syntymistä.

Ryhmäidentiteetin, ryhmään kuulumisen, vahvistaminen ja vahvistuminen ovat innostamisen kulmakiviä.

5. Innostaminen muodostuu sellaisista sosiaalisista käytännöistä, jotka stimuloivat aloitteellisuutta, osallistumista sekä toiminnan ja sen reflektion – pohdiskelun – vuorovaikutusta.

Sosiokulttuurinen innostaminen on tietty tekemisen tapa. Sen luonteenomaisia piirteitä on, että korostetaan ensisijaisesti ihmisten välisen kommunikaation ja ihmisten oman osallistumisen merkitystä. Samalla painottuu ryhmän merkitys, erityisesti niiden ryhmien, joilla kulloisessakin tilanteessa on eniten osallistumisen esteitä. Keskitytään syrjäytyneiden ja muutoin hädässä olevien ihmisten elämään. Tavoitteena on pitää mahdollisimman hyvin huolta siitä, että ihmiset itse kehittelevät omia vaihtoehtojaan ja ratkaisumallejaan ongelmiinsa ja tarpeisiinsa. Innostamisessa korostetaan aktiivisten, luovien, dynaamisten ja kokemuksellisten metodien merkitystä, sellaisten jotka ovat aina suorassa yhteydessä ihmisten kulloiseenkin konkreettiseen tilanteeseen. Suositaan pysyviä, jatkuvia ja toimintaa suuntaavia prosesseja yksittäisten, irrallisten toimintojen asemasta. Toteutettavien prosessien ja projektien määrittelyssä otetaan huomioon ihmisten arkielämän todellisuus niin, että sen transformaatio on interventioiden – sosiaalisten väliintulojen – lopullinen tavoite. Innostaminen on samalla toimintatutkimusta.

6. Innostaminen on sosiaalisen intervention teknologiaa.

Innostamisessa on mukana myös sellainen teknologinen elementti, joka mahdollistaa ihmisten auttamisen tiedostamaan ongelmiaan ja tarpeitaan ja asettumaan kommunikatiiviseen suhteeseen toisten kanssa tavoitteenaan yhdessä ratkaista ongelmansa. Toisin sanoen innostamisen toiminnassa käytetään kaikkia mahdollisia siihen sopivia sosiaalisen työn tekniikkoja, jotka ovat löydettävissä eri tieteiden piiristä: sosiologia, psykologia, sosiaalipsykologia, taide, pedagogiikka ... sosiaalipedagogiikka. Niitä

käytetään siten, että ne palvelevat innostamisen keskeistä päämäärää eli saavat aikaan sellaisia prosesseja, jotka rakentavat ryhmien ja kollektiivien kulttuurista ja sosiaalista kehitystä.

7. Innostaminen on sellaisten resurssien etsintää, jotka mahdollistavat yksilöiden ja ryhmien pääroolin vahvistamisen omassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa kehityksessään oman yhteisönsä ja alueensa sisällä.

Tämä painotus on erityisesti reaktio sitä viime vuosien ilmiötä vastaan, että maailmalla liikkuu suuri määrä erilaisia innostamisen nimeen tukeutuvia sosiokulttuurisia tekniikkoja ja projekteja, joihin liittyvä toiminta on steriiliä aktivismia, puuhastelua ilman pohdintaa. Toisin sanoen innostamiseksi ei voida sanoa mitä tahansa sellaista toimintaa, joka sisältää osallistuvaa sosiaalista aktiviteettia ja ryhmien muodostamista. Ei myöskään kaikki sosiaalialan vapaaehtoistyö ole innostamista. Innostaminen perustuu aina suunniteltuun ja päämäärätietoiseen toimintaan. Mutta myöskään kaikki suunniteltu ja päämäärätietoinen toiminta ei ole innostamista. Innostaminen ei siis ole teknistä ja matemaattisen tarkkaa suunnittelua, mutta se ei myöskään ole ideologista, uskonnollista tai poliittista indoktrinaatiota. Innostamisen perustana on filosofis-ideologinen, humaani kehys, sellainen syvä käsitys ihmisestä ja yhteiskunnasta, josta innostamisen osallistava metodologia ponnistaa toteutuakseen hyvin monimuotoisina, tavoitteisiin kulloinkin sopivina tekniikkoina. Siksi kaikkien innostamisen toimintojen suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tulee liittyä pohdintaan, mitä ihminen yhteiskunnassaan, alueellaan, yhteisössään, on.

8. *Innostaminen on yksilöllisen ja ryhmien välisen kommunikaation järjestelmä.*

Innostamisen tärkeä piirre on rakentaa horisontaalisia kommunikoinnin verkkoja yksilöiden ja ryhmien välille. Toisaalta tehtävänä on välittää ja koordinoita myös muuta – ei niin horisontaalisella tasolla tapahtuvaa, usein ongelmallista – kommunikaatiota, jotta yhä paremmin päästäisiin innostamisen perustavoitteeseen eli ihmisten vapauden, autonomian, vahvistumiseen.

Mitä sosiokulttuurinen innostaminen siis Suomessa on – tai voi olla – 2000-luvulla

Se voi olla vaikka mitä.. tai se voi olla vain suureksi mutta tyhjäksi lupaukseksi jäävä seireenilaulu. Onnistumisessa tulee kysymys paljolti olemaan *käytännön ja teorian suhteesta* sekä innostamisen toiminnassa että innostajien koulutuksessa.

Vapaaehtoistyön piirissä ko. kysymys nousee erityisen vahvasti esiin. Toimiihan vapaaehtoistyön innostajana juuri ihmisten palava persoonallinen sitoutuminen ja halu auttaa muita, hädässä olevia lähimmäisiä. Vapaaehtoistyö on osallistumista, yhteistyötä toisten kanssa, ja sitä toteutetaan useimmiten virallisten organisaatioiden ulkopuolella, kolmannella sektorilla. Siinä on altruistinen ja solidaarinen pohjavire. Vapaaehtoistyössä, kuten muissakin sosiaalisissa interventioissa, liikutaan aina kolmella akselilla, ensinnäkin intuitiivisella, maagisella tai uskonnollisella, jolloin ollaan tekemisissä erityisesti tunteiden kanssa, toinen taso on tekninen, joka pääasiassa liittyy rationaalisuuteen ja kolmas on kriittinen tai poliittinen taso, joka

painottaa suhteita, yksilöiden ja yhteisöjen vapautusta ja toimintojen arviointia. Kaikki nämä vapaaehtoistyön vahvat piirteet ovat paitsi innostamisen ydinsisältöä, toisaalta varsin vaikea ja paljon paneutumista vaativa, aikaa vievä, asia. Työ jää siksi helposti suunnittelemattomaksi ja arvioimattomaksi, lähinnä intuitiivista, maagista tasoa korostavaksi toiminnaksi.

Tosin myös professionaalaisella tasolla on kuultavissa vahvoja mielipiteitä, että teoriaa ei tarvita, käytäntö riittää. Uskallan sanoa, että on nähtävissä jopa hurskastelua: käytetään kauniita sanoja: hädässä olevan ihmisen asialla, syrjäytyneen tukena jne. ja perustellaan tällä sitä, että toimintaa ei tarvitsisi suunnitella eikä arvioida. Kriittiset näkemykset tukahdutetaan kauniilla verbalismilla.

Tietysti on niin, että käytäntö ratkaisee. Sellaisesta yhteiskunnallisesta tieteestä ja teoriasta, joka ei palvele käytäntöä, vaan jää pelkäksi pölyisiin aikakauslehtiin tukahtuviksi hienoiksi artikkeleiksi, ei ole hyötyä. Aidossa innostamisessa on aina kyse *praksiksesta*, eli ajattelevasta toiminnasta, *paljastamisen ja muutoksen pedagogiikasta*. Tuolloin teoria tuottaa sitä tietoa ympäröivästä yhteisöstä ja yhteiskunnasta, jota tarvitaan yhteiskuntaa muuttavan – transformoivan – toiminnan pohjaksi. Ilman teorian ja käytännön vuorovaikutusta ei toiminta kehity. Innostaminen jää silloin vain hyvää tarkoittavaksi puuhasteluksi, yksittäisten mielipiteiden pohjalta tapahtuvaksi suunnittelemattomaksi askarteluksi, elämysten ja seikkailujen keräämiseksi, armeliaisuustyöksi, hyväuskoiseksi don quijoteismiksi tai pahimmillaan pelkäksi julkisuushakuiseksi, erikoisuutta tavoittelevaksi pintaliidoksi. Vaara on erityisen suuri nyt, kun yhteiskunnan ongelmat ovat niin käsinkosketeltavat, auttamisen halu voimakas, kolmas sektori laajenee nopeasti ja eurorahaa saa joskus kovin helposti.

Innostamisen termiä käytetään jo Suomessakin joskus huolettomasti. Ajatellaan, että yhtäkkiä kaikki hyvää tarkoittava vapaaehtoistyö, koulutustoiminta tai yhteisötyö on innostamista. Kuitenkin innostaminen on maailmalla aivan oma aatteellis-metodologinen sosiaalinen liikkeensä, jonka työskentelytavat ja muodot ovat jo pitkälle pohditut. Ja vaikka innostaminen on siis ensisijaisesti elähdyttämisen ja muutoksen ideologia ja aate, ajattelun tapa, sillä on myös oma teoreettinen keskustelunsa, jonka kautta käytäntö kumuloituu, etenee ja voi hyvin. Vain siten innostaminen todella toimii tiedostamisen ja muutoksen pedagogiikkana, jonka avulla ihmisiä on mahdollista auttaa ottamaan vastuuta elämästään, kehittämään arkipäiväänsä, yhteisöjään ja yhteiskuntaansa solidaarisemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi kuin se nyt on. Tiedostetun, keskustelevan, suunnitellun ja arvioivan toiminnan avulla meidän on mahdollista tehdä innostamisesta vahva väline 2000-luvun yhteiskunnan ongelmien avuksi, niin että se ei jää pelkäksi seireenilauluksi.

... tämä kaikki kuitenkin niin, että suomalaisten innostajien – niin vapaaehtoisten kuin ammatillistenkin – syvimmäksi olemukseksi sittenkin jäisi se kuva innostajasta, joka välittyy seuraavassa Unescon innostajista käyttämässä kivenhakkaaja-vertauksessa:

Matkamies näkee kolme miestä tiellä hakkaamassa kiveä, ja hän kysyy heiltä jokaiselta, mitä teet?

Minä hakkaan kiveä, sanoo ensimmäinen.

Minä ansaitseen leipää itselleni ja lapsilleni, selvittää toinen.

Me rakennamme katedraalia, ilmoittaa kolmas.

Olkamme siis yhdessä, innostajina, katedraalien rakentajia.

Lähteet

Ander-Egg, E. 1997. Metodología y práctica de la animación sociocultural. Buenos Aires: Lumen.

Merino, J. 1997. Programas de animación sociocultural. Madrid: Narcea.